

De Havik in Zuidoost-Brabant, 1997

Hans van Lieshout, Marc Verbeeten, John Vereijken.

De Havik in Zuidoost-Brabant, 1997

Hans van Lieshout, Marc Verbeeten, John Vereijken.

Haviken zijn al sedert 1936 beschermd. Tot omstreeks de tachtiger jaren werd de havik in Nederland sterk bedreigd door menselijke vervolging en het gebruik van landbouwvergif. Omdat de meest bedreigde landbouwvergiften inmiddels verboden zijn en er aan het gebruik van toegelaten landbouwvergiften strenge regels gesteld zijn, is deze bedreiging nagenoeg verdwenen.

Bedreiging omdat mensen haviken doden middels uitgelegd en vergiftigd aas, doodschieten, vernielen en uithalen van nesten, zijn nog steeds actueel. Gelukkig niet meer in die mate dat de havik als vogelsoort bedreigd wordt, maar een actief opsporingsbeleid is noodzakelijk om situaties van weleer niet terug te laten komen.

Uit het registratiesysteem van de Werkgroep Roofvogels Nederland blijkt dat er in 1995 en 1996 diverse malen nesten van haviken uitgehaald zijn. Met dit registratiesysteem is men pas op 1 januari 1995 begonnen, waardoor het beeld wat geschetst wordt lang niet compleet is. Gedurende de aanloop naar het broedseizoen is er een actieplan 1997 opgestart waarin politie, AID, controleurs Flora & Fauna en Brabantse vogelaars nauw samenwerkten.

Wettelijke bepalingen:

De Vogelwet 1936 verbiedt het uithalen van nesten van roofvogels. Roofvogels, met name haviken mogen gebruikt worden voor de valkerij. Tot september 1994 was het toegestaan om deze zonder enige vergunning voorhanden te hebben (alleen voor het jagen was een vogelvergunning J vereist).

Allerlei informatie wijst er op dat er in die tijd haviken uitgehaald werden in het takkelingen-stadium (als ze bijna uitvliegen).

Bij invoering van het registratiesysteem werden de haviken die op dat moment in gevangenschap werden gehouden, voorzien van een breekring. Nieuwe jachtvogels mochten na die datum alleen nog in gevangenschap gehouden worden als ze voorzien waren van een vaste voetring. Een uitzondering hierop geldt voor de jachtvogels die met de vereiste vergunning van het ministerie uit het buitenland ingevoerd worden. Deze vogels dienen echter ook voorzien te zijn van een ring, zoals in de vergunning wordt vermeld. Invoer is kostbaar en omslachtig, vandaar dat valkeniers zich steeds meer toegelegd hebben op het fokken van haviken.

Fokken van haviken:

Het in gevangenschap fokken van haviken is, mits men in het bezit is van de vereiste vergunning toegestaan. Met haviken in gevangenschap fokken is mogelijk, doch de bevruchting geschiedt uitsluitend danwel voornamelijk middels kunstmatige inseminatie. Dit insemineren is niet eenvoudig, waardoor broedsuccessen vaak tegenvallen. Dit heeft tot gevolg dat het moeilijk is om aan de vraag naar haviken te voldoen.

Verder is er behoefte aan nieuw bloed om inteelt bij de in gevangenschap gehouden jachtvogels tegen te gaan. In de vergunningsvoorwaarden staat vermeld dat men de eileg dient te melden, alsmede het tijdstip waarop de eieren uitkomen.

Illegale handelswijze:

Aan de hand van de gegevens van uitgehaalde nesten en uit gesprekken met diverse personen zijn er gronden om aan te nemen dat er door sommige, al dan niet legale valkeniers, op de volgende wijze gehandeld wordt.

De eieren van haviken worden in een vroeg stadium uitgehaald en men meldt dat de in gevangenschap gehouden havik een ei gelegd heeft. Het ei wordt in een broedmachine gelegd en als het ei uitkomt, meldt men dit opnieuw. Als het ei niet uitkomt, haalt men bij een ander nest de jongen uit. De jonge haviken worden vervolgens conform de voorschriften geringd, als zijnde gefokte haviken. Omdat haviken in gevangenschap de normale broeddrang krijgen, leggen ze vaak (onbevuchte) eieren. In dergelijke gevallen kan het uithalen van de eieren overgeslagen worden en hoeven er alleen jongen uitgehaald te worden.

Actieplan 1997:

Het hoofddoel is het beschermen van de in het wild levende haviken, hun eieren en nesten. Bijkomend subdoel is door middel van controle nagaan of en in welke mate, (illegale) valkeniers of andere personen, eieren en/of jongen van haviken uithalen. Hieronder de werkwijze van het Actieplan 1997 zoals vooraf opgezet is.

Onderzoeksmogelijkheden:

Eieren en juvenielen kunnen in het nest voorzien worden van merktekens, zodat tijdens controles bij valkeniers vastgesteld kan worden of de vermeend gelegde eieren of gefokte vogels uit de natuur afkomstig zijn. Steekproefsgewijs kan DNA-onderzoek aantonen hoe omvangrijk het geschetste probleem is.

De eieren van haviken in het werkgebied dienen met onzichtbare inkt gemerkt te worden, zodat ze onder ultravioletlicht herkenbaar zijn. Omdat de eieren vermoedelijk in een heel vroeg stadium uitgehaald worden, dienen er in een periode vallend tussen 27 maart 1997 en 10 april 1997 (de piek van de eileg is omstreeks 5 en 6 april) zoveel mogelijk eieren gemerkt te worden. Het merken geschiedt door of in het bijzijn van een opsporingsambtenaar, dit vanwege de bewijsvoering. Als het gros van de legaal gelegde eieren cq uitgehaalde eieren bijna uitkomen (broedperiode voor haviken is 40 tot 44 dagen), wordt er op 13 mei 1997, een controle gepland om te bekijken of men gemerkte eieren voorhanden heeft.

Omstreeks 20 mei komen de eerste jongen uit het ei en bestaat er de mogelijkheid dat er jonge haviken uitgehaald worden. De jongen dienen, zo snel als hun conditie dat toelaat, te worden voorzien van chips. Bij een tweede controle dient dan nagegaan te worden of men uitgehaalde jonge haviken voorhanden heeft. Deze controle kan plaats vinden omstreeks 28 juni, zijnde de periode waarop de meeste haviken uitgevlogen zijn.

Geheimhouding van de actie:

De hiervoor bedoelde actie kan vermoedelijk slechts éénmalig succes hebben. Als de opsporingsmethode bekend is bij de valkeniers, is het vrij simpel om uitgehaalde er op te controleren of ze gemerkt zijn. Voor het controleren of jongen voorzien zijn van een chip dient men in het bezit te zijn van een reader (afleesapparatuur). De kosten van dergelijke apparatuur vormen nauwelijks een belemmering voor kwaadwillenden om deze aan te schaffen en te controleren of uitgehaalde jongen voorzien zijn van een chip.

Tot het moment dat er controles bij valkeniers uitgevoerd worden, dient de informatie en het actieplan in zeer beperkte kring bekend te zijn.

EVALUATIE ACTIEPLAN 1997

Er is sprake geweest van een project wat voor veel commotie heeft gezorgd in de valkenierswereld. De handhaafbaarheid van de Vogelwet 1936 bleek op diverse punten voor problemen te zorgen. De geconstateerde problemen zijn reeds afzonderlijk, middels een rapport van de AID, ter kennis gebracht van het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij. Ook de relatie tussen de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantesoorten (BUDEP) zorgde op een aantal punten voor verwarring.

Ondanks het feit dat er geen gemerkte eieren of gechipte jongen aangetroffen zijn, moet het project toch gezien worden als een succes. Dit succes is vooral te danken aan de geconstateerde overtredingen tijdens de twee controles.

Aan de aard van enkele overtredingen (vervalsen van een pootring en het hergebruiken van een breekring) is het duidelijk dat valkeniers het niet altijd zo nauw nemen met de voor hun hobby geldende regels.

Een verontrustend gegeven is het dat er tegen één overtreder, notabene de voorzitter van een valkeniersvereniging, procesverbaal werd opgemaakt omdat de vermeend door hem gefokte jongen niet verkregen konden zijn op de wijze zoals hij aangaf.

Ondanks het feit dat niet alles vlekkeloos is verlopen, werd er ervaring opgedaan voor toekomstige afdelings- en regiogrens overschrijdende controles van Politie en AID in het kader van de Vogelwet (in de toekomst waarschijnlijk Flora en Faunawet).

Het merken van eieren:

Bij 47 haviksnesten zijn in totaal 148 eieren gemerkt. Het betroffen 38 nesten en 107 eieren in Zuid-Oost Brabant en 9 nesten en 31 eieren in Limburg. In één geval waren de eieren al door mensen uitgehaald toen we het nest controleerden.

Tijdens de controle die op 13 mei bij 18 valkeniers, 1 aspirant valkenier en 2 overige personen plaats vond werden geen gemerkte eieren aangetroffen.

Gebleken is dat in gevangenschap levende haviken vaak onbevuchte eieren leggen. Dat havikseieren onbevucht zijn, is middels een schouwlamp niet te zien vanwege de dikke eierschaal. Omdat valkeniers de legdata van eieren moeten melden, moeten ze ook zorgen dat ze bij een eventuele controle eieren kunnen tonen. Daarvoor kunnen in gevangenschap gelegde en meestal onbevuchte eieren probleemloos gebruikt worden. Als de broedduur voor de eieren verstreken is, kan men bij in het wild levende haviken nestjongen, van enkele dagen oud, uithalen en doen alsof voornoemde eieren uitgekomen zijn.

Uit betrouwbare bron werd een adres bekend van een jachthouder die eerder belangstelling had getoond voor havikseieren. Hij is in het bezit van grote broedmachines en broedt daarmee allerlei soorten vogels uit. De controle bij hem leverde geen resultaat op, doch hij heeft helaas de gelegenheid gehad en waarschijnlijk ook benut om tijdens de controle eventuele aanwezige beschermde eieren uit de broedmachine te verwijderen.

Het chippen van jongen:

Als voorbereiding op een tweede controle, te houden op 28 juni werden er bij 58 haviksnesten 164 jongen voorzien van een chip. In Zuid-Oost Brabant betroffen dit 41 nesten en 123 jongen en voor Limburg betroffen dit 17 nesten en 41 jongen.

Tijdens het chippen werd vastgesteld dat er 6 nesten waren uitgehaald door mensen. Dit uithalen geschiedde in een zeer vroege fase, zodat de jongen nog voorzien konden worden van een vaste voeding.

Bij de nestbezoeken zijn tevens gegevens verzameld voor broedbiologisch onderzoek. Deze gegevens zijn elders in dit verslag terug te vinden in een afzonderlijk hoofdstuk. Bij de controle van 28 juni werden 15 valkeniers en 10 aspirant valkeniers gecontroleerd. Voor 6 valkeniers betrof het een hercontrole. Er werden geen gechipte jongen aangetroffen tijdens de controle.

Gepleegde overtredingen:

Tijdens de controles werd in enkele gevallen pas in een laat stadium duidelijk dat men in overtreding was, doch dit leidde niet in alle gevallen tot een procesverbaal. Dit was gelegen in het feit dat het bewijs soms niet afdoende te leveren was of dat de vergunningsvoorwaarden tot niet handhaafbare situaties leidde danwel omdat de betreffende persoon reeds aangezegd was dat hij niet strafbaar was terwijl dit achteraf wel zo bleek te zijn. In totaal is er 10 keer processenverbaal tegen een (aspirant)valkenier terzake overtredingen van de Vogelwet 1936 opgemaakt en er werd 1 procesverbaal terzake overtreding van de Jachtwet opgemaakt.

Procentueel is er tegen 27,5 % van de 29 gecontroleerde valkeniers en tegen 25 % van de 8 aspirant valkeniers procesverbaal terzake overtreding van de Vogelwet opgemaakt; een verontrustend hoog percentage.

Bij dit verslag wordt een bijlage gevoegd met een opsomming van de gepleegde overtredingen.

De controles:

Tijdens de controles zijn koppels van een AID-controleur flora/fauna met een beroeps politie- of AID-ambtenaar samengesteld. Door deze combinatie werden "vogelkennis" en "praktisch politie optreden" prima gecombineerd.

Behalen doelstelling:

De doelstelling, namelijk het nagaan of en in welke mate (illegale) valkeniers en/of andere personen, eieren en/of jongen van haviken uithalen, is slechts gedeeltelijk bereikt.

Zeker is dat er 6 nesten uitgehaald werden door mensen, in een fase dat de jongen nog voorzien konden worden van een vaste voeding. Dit is 6,6 % van het aantal broedgevallen wat in het kader van dit project bekend zijn geworden.

In het hoofdstuk met broedbiologische gegevens worden (onder andere) deze vervolgingsgevallen nader toegelicht.

Samenwerking:

Voor het zoeken van de nesten, het merken van de eieren en het chippen van de jongen is nauw samengewerkt met een aantal deskundige vogelaars. Zonder deze samenwerking was het onmogelijk geweest om het project op zo'n grote schaal uit te voeren.

In bijlage 1 staan de personen vermeld die aan dit project een bijdrage hebben geleverd.

Slotwoord:

Hopelijk leidt de opgedane kennis en ervaring tot periodieke controles bij valkeniers. In enkele probleemgebieden is het wenselijk om gericht onderzoek op te zetten, om het uithalen van nesten tegen te gaan.

Het project is zeer nuttig geweest, vooral vanwege de kennis en het inzicht wat verkregen is in de valkerij.

GECONSTATEERDE OVERTREDINGEN

De geconstateerde overtredingen, waarvoor procesverbaal opgemaakt werd, kunnen als volgt worden omschreven:

- Een valkenier had onbevoegd al ongeveer 5 weken een niet geringde havik in zijn bezit. De havik zou gewond bij hem gebracht zijn, doch hij weigerde te zeggen door wie. Dat de vogel reeds voorzien was van riempjes en belletjes, zoals jachtvogels dat hebben, geeft te denken.
- Bij een valkenier was er een volwassen havik, voorzien van een breekring, dood gegaan. De breekring werd door hem aan een illegaal verkregen jonge havik gedaan. Dat breekringen vaker te gebruiken zijn is alom bekend.
- Een aspirant valkenier was in het bezit van een havik, welke voorzien was van een door hem nagemaakte en vervalste breekring.
- Een aspirant valkenier had zonder de vereiste vergunning een slechtvalk gekocht van een valkenier in België. De slechtvalk was eerder door een Nederlandse valkenier zonder de vereiste vergunning uitgevoerd naar België. Beiden weigerden de naam van de Belgische valkenier te noemen.
- De fokvergunning van een valkenier zonder vogels werd gebruikt door een andere valkenier die zelf geen fokvergunning had. Deze op zijn beurt had vijf gefokte jonge haviken onder gebracht bij weer een andere valkenier die ook geen fokvergunning had. Uit de opgegeven data betreffende de eileg bleek dat de eieren uit waren gekomen terwijl ze 30 dagen daarvoor waren gelegd. De gemiddelde broedduur bij haviken is 42 dagen en de kortste broedduur is 37,5 dagen. Middels DNA-onderzoek werd getracht om de herkomst van de jongen aan te tonen. Er was echter een oudervogel ontsnapt en er kon alleen bloed getapt worden bij de andere oudervogel. Uit het DNA-onderzoek bleek dat er op deze wijze nog geen sluitend bewijs te verkrijgen was op de vraag of beiden al dan niet verwant waren met elkaar, hiervoor is nader onderzoek vereist. Alleen als er van beide oudervogels bloed afgenomen wordt kan wel onmiddellijk de verwantschap aangetoond worden.
- Bij een valkenier met een fok- en asiilvergunning werden bij de eerste controle op 25 mei twee donsjongen van een havik aangetroffen. De valkenier had geen eieren meer, doch tijdens de controle op 28 juni had hij plotseling drie jonge haviken. Ook bij hem werd vastgesteld dat de broedduur van de eieren niet kon kloppen. De eieren waren namelijk op de 34e, 32e en 29e dag uitgekomen. Middels DNA-onderzoek zou getracht worden om aan te tonen dat de opgegeven herkomst niet klopte. Echter voordat er bloed getapt kon worden was er reeds een oudervogel overleden en opgeruimd en de andere oudervogel was ontsnapt. De betreffende valkenier is voorzitter van een valkeniersvereniging.
- Twee valkeniers hadden zonder de vereiste vergunning eieren van een havik onder zich. De eieren waren gelegd door hun legaal gehouden haviken en bleken bij onderzoek niet bevrucht te zijn. In gevangenschap levende haviken leggen vaak eieren, welke vervolgens onbevoegd voorhanden worden gehouden. Om een uitspraak te verkrijgen hoe hier mee omgegaan moet worden is in beide gevallen procesverbaal opgemaakt.

Naast de hiervoor aangehaalde overtredingen, waarvoor procesverbaal werd opgemaakt, zijn ook de hierna genoemde feiten vastgesteld. Deze hebben (soms door omstandigheden) niet tot een procesverbaal geleid.

- Bij een valkenier waren de vogels voorzien van zogenaamde WAA- of Washingtonringen. Deze ringen voldoen niet aan de bepalingen van de Vogelwet of de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantesoorten (BUDEP). De vogels waren met citesverklaringen ingevoerd vanuit Oostenrijk. Gebleken is dat alleen Nederland werkt met gesloten pootringen. Hierdoor zou invoer, ook met de vereiste citescertificaten, altijd in strijd zijn met de Nederlandse wet. Het probleem is kenbaar gemaakt aan het ministerie van LNV.
- Een aspirant valkenier had een havik met breekring in zijn bezit. De havik was ernstig verwaarloosd. De leeftijd van de havik en de datum van afgifte van de breekring wezen er op dat er waarschijnlijk een breekring opnieuw was gebruikt. Professor C. Roselaer van de Universiteit in Amsterdam werd gevraagd om zijn visie. Aan de hand van foto's kon hij niet met zekerheid zeggen wat de leeftijd van de havik was. Voordat verder onderzoek uitgevoerd kon worden werd de valkenier het voordeel van de twijfel gegeven en gepardonneerd.
- Er werd vastgesteld dat er een havik en slechtvalk met hetzelfde ringnummer bestonden, althans op papier. Het onderzoek hiernaar is nog niet afgerond.
- Bij een valkenier bleek dat een aanwezige havik niet voorzien was van een ring, waarvan het nummer overeen kwam met de gegevens van het Centraal Bureau Jachtvogelregistratie. De eigenaar was niet thuis en er werd telefonisch contact met hem gelegd. Toen hij later op de dag thuis was vond er een hercontrole plaats en had hij een faxbericht van het Centraal Bureau Jachtvogelregistratie (CBJ). Op zijn telefonisch aandringen had men hem een nieuwe lijst gefaxt. Ook toen bleken de gegevens nog niet te kloppen en werd er nogmaals een wijziging aangebracht in de administratie van het CBJ.
- Een aspirant valkenier, die in het verleden al eens geverbaliseerd werd voor het in bezit hebben van een havik met een vervalste Spaanse ring, bleek niet thuis te zijn. Zijn zoon deelde mede dat zijn vader recentelijk alle vogels weg gedaan had, dit terwijl hij geen jachtvogels in zijn bezit mocht hebben.
- Bij een fokker werd vastgesteld dat er een koppel lugervalken onder erbarmelijk omstandigheden werden gehouden.

BROEDBIOLOGISCHE GEGEVENS

Broedsuccessen:

In het totaal zijn door veldwaarnemers gedurende het broedseizoen 91 nesten gecontroleerd.

Helaas werden niet alle broedpogingen succesvol afgerond. Het mislukken van een nest kan in elk stadium plaatsvinden; van nestbouw tot aan het uitvliegen van de jongen. De oorzaak kan op een natuurlijke manier plaatsvinden of door menselijk toedoen.

Van de 91 gevonden nesten, zijn uiteindelijk van 79 nesten de resultaten bekend. Van de overige twaalf nesten (= 13,2%) zijn de jongen normaal geringd en gechipt. Na de ringdatum zijn er echter geen nacontroles meer geweest.

Al mag weliswaar gesteld worden dat de grootste "verliezen" optreden vóór het ringen van de jongen, moet men niet vergeten dat de verliezen na de ringdatum nog steeds aanzienlijk kunnen zijn.

Het merendeel, 56 nesten (= 61,5%), is succesvol afgerond.

Van 23 nesten (= 25,3%) is de broedpoging om diverse redenen mislukt.

Het mislukken van drie nesten (= 3,3%) had een natuurlijke oorzaak.

Eén legsel werd verlaten vanwege het slechte weer, op een ander nest broedde een wijfje op een drielegsel welke allen onbevruucht bleken.

In het derde geval werd een wijfje dood op het nest aangetroffen. Na sectie bleek de doodsoorzaak een hersenbloeding te zijn (zie bijlage 2).

Het uithalen van eieren of jongen blijkt bij een klein deel der natie een lucratieve bezigheid te zijn. In zes gevallen (= 6,6%) is hier sprake van. Met zekerheid kan gezegd worden dat tweemaal de eieren werden uitgehaald en één keer de jongen. In drie gevallen is het niet bekend of de eieren, of de jongen in een vroeg stadium zijn uitgehaald.

Een andere vorm van vervolging is ook vier keer (= 4,4%) geconstateerd. Eénmaal werd er in de eifase door het nest geschoten. Ook werd in één geval drie jongen op het nest gedood (zie bijlage).

Tot twee keer toe werd een nest, inclusief de eieren vernield.

Bij tien nesten (= 11,0%) is de broedpoging door onbekende oorzaak mislukt.

Verdere broedbiologische gegevens:

Tijdens de nestcontroles zijn er, naast het vaststellen van eventuele vervolgingsgevallen, ook zoveel mogelijk broedbiologische gegevens verzameld. Het overgrote deel van deze gegevens werd genomen tijdens het ringwerk en werd daarna in bijna alle gevallen ingevuld op SOVON-nestkaarten.

Op de volgende pagina staat een tabel weergegeven met alle broedbiologische gegevens van de Havik in Zuidoost-Brabant in 1997. Bij het samenstellen van de lijst is uitgegaan van compleet ingevulde nestkaarten.

Onvolledige nestkaarten zijn derhalve niet meegenomen.

Tabel 1: Broedbiologische gegevens van de Havik in Zuidoost-Brabant, 1997

	gemiddelde	variatie	n
legselgrootte	3,12	1 - 4	82
legbegin	31/3	16/3 - 28/4	59
aantal jongen*	3,02	1 - 4	66
nesthoogte (mtr.)	11,8	5 - 22,5	60

	♂	♀	n
geslacht (%)**	57,7	42,3	65

	naaldbos	loofbos	gemengd bos
habitatkeuze (%)	78,2	11,5	10,3

nestboomkeuze:	Grove Den	32
	Lariks	20
	Douglas	15
	Berk	5
	Eik	4
	Zeeden	2
	Fijnspar	1
	Zwarte Els	1

n : aantal nesten

* : per succesvol nest

** : berekend over een totaal van 194 jongen

Bijlage 1: medewerkers

Bijlage 2: sectie-rapport

Bijlage 3: overzichtskaart broedsuccessen

Bijlage 4 a,b,c: valkeniers en aspirant valkeniers in Nederland

Bijlage 5: persberichten

Bijlage 1: Medewerkers aan het project.

Algemene Inspectiedienst:

P. Bormans, G. Bosschers, H. den Brok, P. Busink, H. Crins, J. Gils, D. Jansen,
P. Kiemeney, K. van Kuijk, H. Pluijmakers, M. Renes, H. Rombout, H. Vromen,
A. Weites.

Regiopolitie:

F. van der Aa, P. Ariëns, M. van der Heijden, H. Leijssen, H. van Lieshout,
E. van der Linden, C. Louwers, F. van Meijl, W. Schoeber, J. de Vries, J. Vroegrijk.

Vrijwilligers:

R. Absil, H. Beckers, P. Beckers, W. Beeren, M. de Bijl, R. Bijlsma, T. Cardinaal,
J. Custers, W. Deeben, J. Gijsbers, Th. Hermanns, H. de Haan, W. de Haan,
P. van Happen, H. Jansman, J. van Kessel, S. van Laarhoven, H. van Loon, Ch. Mulder,
C. Roselaar, G. Smits, J. van der Spek, H. Steeghs, H. van Tuyl, L. Verbeek,
M. Verbeeten, J. Vereijken, Ch. de Vries, W. Witteveen, J. Wouters, P. Wouters.

Bijlage 2: Sectie-rapport

Sectie **Havik**, adult female

Biometrie (cm)

Vleugellengte	36.4
Gewicht (gr)	1390
P8	25.2
Tarsus lengte	8.4
Tarsus diameter, smal	7.8
Tarsus diameter, breed	12.2
Achternagel	3.3
Klauw	11.6

Rui score:

Handpen rui Links 100 000 00 00 (1=geruid, 0=niet)
" Rechts 110 000 00 00

Armpen rui Links 00o 00o 00o 00o (o=open vastgehouden, van vorig jaar)
" Rechts 00o 00o 00o 00o

Staartpen rui Links 01o 000
" Rechts 0o0 000

Geschatte leeftijd: 4K+

Sectie:

Geen botbreuken

Poten sterk rood gekleurd

Bloed uit neusgaten

Wormen uit cloaca (bewaard, -20 C)

Eileider niet ontstoken, 1 achtergebleven dooierbol (diameter ~1cm, groen van kleur)

Spijverteringskanaal: maag gevuld met konijn (.80%/100%), Krop ook vol (inhoud ?, bewaard -20 C), darmen prima, geen ontsteking. onderste deel dikke darm: wormen (waarschijnlijk proberend dode gastheer verlaten.)

Lever: sterk rood, opgezwollen randen = geactiveerd (infectie?)

Milt en nieren: prima

Hart: vol gestold bloed, donker rood.

Longen: prima

Broedvlek: sterk doorbloed

Goede Vetconditie

Huid; geen hagelgaten, veren loslatend (-> enkele dagen dood)

Schedel: donkerrode vlek in schedeldak

Ogen: donker oranje

Kropinhoud bevatte geen zichtbare Korrels (granulaat).

Differentiaal diagnose:

- 1) Hersenbloeding
- 2) Parasitaire infectie
- 3) Onbekend
- 4) Vergiftiging

ad 1) Vanwege rode schedeldak en bloed uit neus. Referentie schedel van adulte Buizerd: wit.
Schedel inhoud kan nog onderzocht worden op bloeding !

ad 2) Vanwege de wormen en de opgezette lever. Echter niet waarschijnlijk.
Evt. wormen laten onderzoeken op soort -> effect.

ad 3) Spreekt voor zich

ad 4) Niet waarschijnlijk, poten niet verkramt (hart echter wel donker rood/contractie).
(evt. kropinhoud laten onderzoeken, alleen zinvol als in zelfde gebied meer vergiftiging wordt vastgesteld).

Teruggezonden:

Schedel

Staart (bevat nog vette stuitklier!)

1x Vleugel

potje met wormen

potje met kropinhoud (deel)

(andere vleugel voor ruipen onderzoek in onze collectie opgenomen, na overleg)

Met vriendelijke groet,

Hugh Jansman
De Cingel 34
8141 BZ Heino
0572-391815

(tot ~ september:

IBN-DLO afd. Ecotoxicologie

Postbus 23

Wageningen

026-3546845

(nb vestiging in Arnhem)

Veel succes met het onderzoek. Mochten er meer vogels voor sectie moeten dan stel ik me daarvoor beschikbaar. Formulieren 'dode roofvogels' worden inmiddels in Salland gehanteerd, door mij uitgewerkt en t.z.t. aan jouw doorgestuurd.

Bijlage 3: Broedsucces van de havik in Zuidoost-Brabant en de Limburgse Peel

□	= Geslaagd broedgeval	aantal 56	(= 61,5 %)
■	= Eieren of jongen uitgehaald	aantal 6	(= 6,6 %)
○	= Mislukt, natuurlijke oorzaak	aantal 3	(= 3,3 %)
●	= Mislukt, oorzaak onbekend	aantal 10	(= 11,0 %)
☆	= Na ringdatum, geen verdere gegevens bekend	aantal 12	(= 13,2 %)
✱	= Jongen/eieren door mensen vernield	aantal 4	(= 4,4 %)
		Totaal 91	(= 100%)

Bijlage 4 a: Valkeniers in Nederland

*Op dit moment zijn er 121 valkeniers in Nederland (april 1997).
Volgens de wetgeving worden er niet meer vergunningen afgegeven.*

Bijlage 4 b: Aspirant valkeniers in Nederland

*Op dit moment telt Nederland 205 aspirant valkeniers (april 1997).
Dit zijn personen die een vergunning voor valkenier hebben aangevraagd.*

Bijlage 4 c: Valkeniers en aspirant valkeniers in Nederland

De situatie welke ontstaat wanneer de wet gaat afwijken van het standpunt van maximaal 121 valkeniers.

Bijlage 5: Persberichten

1e

PERSBERICHT

Bij grootscheepse controle-actie in Brabant en Limburg

AID neemt een havik en zes havikseieren in beslag

De Algemene Inspectiedienst heeft onlangs in samenwerking met de regiopolitie Brabant Zuid-Oost een controle-actie uitgevoerd bij 21 houders van slechtvalken en/of haviken en 2 bedrijven waar havikseieren worden uitgebroed. Het is voor het eerst dat in Nederland een dergelijke grootscheepse actie speciaal gericht op houders en fokkers van jachtvogels (waaronder de valkeniers) is uitgevoerd. In totaal zijn zes havikseieren en een havik in beslag genomen en is 5 personen een proces verbaal aangezagd.

Aanleiding tot deze actie is het feit dat uit het registratiesysteem van de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) blijkt dat er jaarlijks verschillende eieren en jongen uit de nesten van haviken worden geroofd.

Roven

In Nederland mag de valkerij alleen uitgeoefend worden met in gevangenschap gekweekte jachtvogels (haviken of slechtvalken). Er zijn in ons land slechts 12 valkeniers met een fokvergunning. Aangezien haviken zich in gevangenschap moeilijk voortplanten, is het moeilijk om aan de vraag naar jongen van deze vogelsoort te voldoen. Vandaar dat de WRN vermoedt dat er mensen zijn die de havikseieren en/of jongen uit de nesten roven. Om hier zicht op te krijgen, werden dit voorjaar in Zuid-Oost Brabant 47 haviksnesten bezocht en 148 eieren van een onzichtbaar en uniek merkteken voorzien. De controle die nu plaatsgevonden heeft, was er dan ook vooral op gericht om vast te stellen of de betrokkenen gemerkte eieren in hun bezit hadden. Er is echter geen gemerkt ei aangetroffen.

Valkerij

Van de inbeslaggenomen havik was de afkomst niet duidelijk; zijn ring was afkomstig van een overleden havik. De eieren werden in beslag genomen bij valkeniers die geen fokvergunning bezitten. De controle-actie werd overgens bemoeilijkt door het feit dat de valkeniers elkaar snel inzeinden over de activiteiten van de AID. Op een plaats werd alleen een kooi met verse ontlasting aangetroffen, de vogels waren al 'gevolgen'... Ook is vastgesteld dat op veel plaatsen de jachtvogels niet gehouden worden op het adres van de vergunninghouder en vaak kon met de vereiste eigendomsbewijzen niet onmiddellijk tonen. In een geval bleek degene die een fokvergunning had, zelf geen haviken in bezit te hebben. Hij gebruikte de door het Centraal Bureau Jachtvogelregistratie (CBJ) verstrakte ringen voor het ringen van vogels die gefokt werden door iemand zonder vergunning. De jonge vogels werden vervolgens ondergebracht bij een vogelasiel, waar een havik ze grootbracht. De vogels waren bestemd voor de valkerij.

Op dit moment zijn de AID en de politie nog druk doende te controleren of de genoteerde ringgegevens overeen komen met de administratie van het CBJ.

Noot voor de redactie:

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de stafafdeling Communicatie van de AID, tel. 045-5466240.

DAGBLAD DE LIMBURGER

Fokkers roofvogels op de bon geslingerd bij actie van AID

KERKRADE • De Algemene Inspectiedienst (AID) in Kerkrade heeft tijdens een controle bij 21 houders en fokkers van roofvogels in Limburg en Noord-Brabant zes havikseieren en één havik in beslag genomen. Twee Limburgers en drie Brabanders kregen een proces-verbaal. Het is voor het eerst dat de inspectiedienst van het ministerie van landbouw zo'n controle heeft uitgevoerd.

Van de in Brabant inbeslaggenomen roofvogel was de herkomst onduidelijk. De havik had een ring van een overleden soortgenoot om zijn poot. „En dan mag je toch vermoeden dat er iets niet in de haak is”, aldus een woordvoerder van de AID.

Twee Brabantse valkeniers bij wie de AID de zes havikseieren aantrof, hadden geen fokvergunning. In Limburg werden twee personen geverbaliseerd. Een valkenier bleek wel een fokvergunning te hebben, maar geen haviken. Hij gebruikte de ringen, die door het Centraal Bureau Jachtvogelregistratie worden verstrekt, voor vogels die gefokt werden door iemand zonder vergunning. Beiden kregen een proces-verbaal.

De opsporingsdienst kreeg hulp van de regiopolitie. De AID kon echter niet voorkomen dat valkeniers elkaar inzeinden over de actie. Op één plek troffen de inspecteurs een lege vogelkooi aan met verse ontlasting.

De AID kwam in actie omdat uit het registratiesysteem van de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN) blijkt dat er

jaarlijks eieren en jongen uit haviksnesten worden geroofd.

Het africhten van en jagen met roofvogels mag in Nederland alleen met in gevangenschap gefokte haviken of slechtvalken. In het hele land zijn er twaalf valkeniers met een fokvergunning. Aangezien haviken zich in gevangenschap moeilijk voortplanten, is er een grote vraag naar jongen.

Dit voorjaar hebben medewerkers van de WRN in Zuid-Oost-Brabant 148 eieren in 47 haviksnesten voorzien van een onzichtbaar merkteken. Bij de AID-controle is geen van deze gemerkte eieren aangetroffen.

19 mei 1997

Proces verbaal voor fokkers roofvogels

KERKRADE – De Algemene Inspectiedienst (AID) in Kerkrade heeft tijdens een controle bij 21 houders en fokkers van roofvogels in Limburg en Noord-Brabant zes havikseieren en één havik in beslag genomen. Twee Limburgers en drie Brabanders kregen een proces verbaal.

Het africhten van en jagen met roofvogels mag in Nederland alleen met in gevangenschap gefokte haviken of slechtvalken.

De werkgroep zag dit voorjaar kans om in Zuid-Oost-Brabant bij 47 haviksnesten in totaal 148 eieren te voorzien van een onzichtbaar merkteken.

De AID trof tijdens de controles echter geen gemerkte eieren aan.

Maandag werden in Koningslust drie jongen haviken dood gevonden. Waarschijnlijk zijn de ongeveer drie weken oude diertjes doodgeknuppeld. foto Lé Giesen

Jonge haviken doodgeknuppeld

DAGBLAD 'DE LIMBURGER' 25/6/97

KONINGSLUST • Opnieuw zijn in Koningslust beschermde roofvogels gedood. Afgelopen maandagmiddag ontdekten wandelaars drie doodgeknuppelde havikkuikens. De dieren zijn waarschijnlijk in hun nest vermoord.

De vondst werd gedaan in het natuurgebied Op de Hei, achter de begraafplaats Heiderust. De kuikens van ongeveer drie weken oud waren net in de periode dat ze hun dons wisselen

voor een verenkleed.

De politie van Helden heeft geen idee wie de dieren heeft gedood en hoopt dat getuigen zich zullen melden.

„Vrijdag, zo vertellen getuigen, leefden de jonge haviken nog”, aldus T. Geurtjens van de politie in Helden. Maandag bleek het akelig stil bij het nest: geen gekrijs van jongen en ook de volwassen haviken waren nergens te bekennen. Bij controle bleek dat iemand in de boom

moet zijn geklommen, om de havikken met enkele fikse meppen dood te slaan.

De volwassen roofvogels zijn ook gisteren niet meer gesignaleerd. De politie vreest dat ook zij het slachtoffer zijn van de vogelmoordenaar.

In februari zijn in hetzelfde gebied al eens vergiftigde haviken, buizerds en een torenvalk gevonden. Tot nu toe is de dader nooit gepakt.

Persbericht

ALGEMENE INSPECTIEDIENST
Stafafdeling Communicatie
Postbus 234
6460 AE KERKRADE
telefoon: 045-5466216
fax: 045-5461011

Datum: 12 september 1997

Procesverbalen en Inbeslagnamen

Vergunninghouders haviken en slechtvalken gecontroleerd

Uit het registratiesysteem van de werkgroep Roofvogels Nederland blijkt dat er jaarlijks eieren en jongen uit nesten van haviken worden geroofd. Daarom hebben de Algemene Inspectiedienst en de regiopolitie Brabant-Zuid en Midden & West Brabant in het broedselzoen van '97 een controle uitgevoerd bij vergunninghouders voor haviken en slechtvalken in de provincies Brabant en Limburg. Tegen tien van de zeventendertig bezochte vergunninghouders is procesverbaal opgemaakt. Drie haviken en een slechtvalk zijn in beslag genomen.

Voorbereiding

Ter voorbereiding van de controle-acties zijn in het voorjaar in beide provincies zeventenveertig haviksnesten bezocht en honderd en achtenveertig eieren voorzien van een uniek en onzichtbaar merkteken. Vervolgens zijn nog eens achtenvijftig nesten bezocht om de jonge vogels te voorzien van een unieke chip. Er bestond namelijk het vermoeden dat vergunninghouders geroofde eieren en jonge vogels wilden laten doorgaan voor zelf gefokte dieren. Bij de controles (die plaatsvonden in mei en in juni) zijn zeventendertig geregistreerde vergunninghouders bezocht. Er zijn geen gemerkte eieren noch 'gechipte' haviken aangetroffen. Wel zijn er andere resultaten geboekt.

Netstcontroles

In totaal werden er in beide provincies vijfenzeventig haviksnesten gecontroleerd. In zes gevallen bleken de eieren of jongen al uitgehaald voordat ze gemerkt konden worden. Bij zestig nesten zijn de jonge haviken uitgevlogen. In twee gevallen mislukte het broedsel door een natuurlijke oorzaak. Bij dertien mislukte broedsels kon niet worden aangetoond of kwade opzet in het spel was. Een keer werd geconstateerd dat het nest en de eieren waren vernield. Een andere keer dat drie jongen op het nest waren doodgeknuipeld.

Procesverbalen

Twee Brabantse vergunninghouders voor haviken en slechtvalken waren illegaal in het bezit van eieren. Bij een vergunninghouder in Brabant werd een slechtvalk in beslag genomen. De vogel was in ons land gefokt en zonder de vereiste vergunning uitgevoerd naar België om vervolgens door een ander weer zonder vergunning te worden teruggehaald. In een geval werd een niet geringde jonge havik aangetroffen en in beslag genomen. Bij twee vergunninghouders werd een jonge havik aangetroffen met een verkeerde ring. Vier personen hadden geen fokvergunning, hadden geknoeid met fokken, of waren illegaal in het bezit van jonge gefokte vogels.

EINDHOVENS DAGBLAD

ZATERDAG 15 SEPTEMBER 1997 **13**

Verbaal voor vergunninghouders haviken en valken

EINDHOVEN - De Algemene Inspectiedienst en de politie hebben proces-verbaal opge maakt tegen tien vergunninghouders voor haviken en slachtvogels in Brabant en Limburg. Drie haviken en een valk zijn in beslag genomen. De reden is dat er eieren en jongen uit nesten van haviken werden gestolen.

Ter voorbereiding van de controles zijn in het voorjaar in beide provincies 47 haviksnesten bekeken. Een onzichtbaar merkteken werd gegeven aan 148 eieren. Jonge vogels kregen een unieke chip. Het vermoeden bestond dat vergunninghouders geroofde eieren en jonge vogels wilden laten doorgaan voor zelf gefokte dieren.

In totaal werd 75 haviksnesten gecontroleerd. Bij de controles werd voldoende bewijs gevonden voor de processen-verbaal.

Twee Brabantse vergunninghouders waren illegaal in het bezit van eieren.

Roofvogels in beslag genomen

TILBURG - Bij een groot-scheepse controle in Brabant en Limburg door politie en Algemene Inspectiedienst (AID) zijn drie haviken en een slechtvalk in beslag genomen. Ook werden tien processen-verbaal uitgeschreven tegen vogelhouders wegens illegale activiteiten. De meeste strafbare feiten deden zich voor in de regio Zuid-Oost-Brabant. De actie was gericht op vergunninghouders voor roofvogels, in de meeste gevallen valkeniers die de vogels gebruiken voor de jacht. In heel Nederland hebben zo'n 121 mensen een dergelijke vergunning.

